

NORSK
HÅNDVERKSINSTITUTT
9

SENTER FOR IMMATERIELL KULTURARV

Løfte håndverkets vårsamling 2025

Riksantikvarens håndverksstrategi Fra strategi til handling

Maihaugen 6. mai 2025

NORSK
HÅNDEVERKS-
INSTITUTT

Velkommen

Audun Eckhoff, direktør Stiftelsen Lillehammer museum
Hanna Geiran, Riksantikvar
Eivind Falk, leder Norsk håndverksinstitutt
Einar Stamnes, Norsk håndverksinstitutt

Dagens program:

09:00 Registrering og kaffe

09:50 Alle er på plass i Maihaugsalen

09:55 *Hennes Majestet Dronningen ankommer*

10:00 *Velkommen og introduksjon av programmet*

v/ Audun Eckhoff, direktør Stiftelsen Lillehammer museum

Hanna Geiran, riksantikvar

Eivind Falk, instituttleder Norsk håndverksinstitutt

Einar Stamnes, spesialrådgiver Norsk håndverksinstitutt

10:20 *Riksantikvaren om håndverksstrategien. Fra strategi til handling*

v/Karen Elkjær, prosjektleder for Riksantikvarens håndverksstrategi

10:40 **Praktiske erfaringer med kunnskapsutvikling rundt kalk og kalkmaling**

v/Bent Erik Myrvoll, kalkmaler

Dagens program forts:

10:55 *Slik kan museene bidra til håndverksstrategien*

v/Ole Aastad Bråten, styreleder Norges museumsforbund

11:10 *Erfaringer fra bygghyttemodellen ved Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider*

Av UNESCO skrevet inn som en god vernepraksis for immateriell kulturarv og tradisjonelt håndverk

v/Rune Langås, leder for Bygghytta ved Nidarosdomen

11:25 **NTNU og desentraliserte læringsarenaer**

v/Thor- Aage Kaminka Heiberg, universitetslektor ved Institutt for arkitektur og teknologi, NTNU og Geir Martin Steinsli, rådgiver, Innlandet fylkeskommune.

11:40 **Lunsj og mingling Stands for organisasjoner og tradisjonshåndverkere**

12:55 **Alle på plass i Maihaugsalen**

13:00 **Hennes Majestet Dronningen ankommer**

Dagens program forts:

13:05 Kunnskapsutvikling og praktisk håndverksforskning rundt stavkirker

To håndverksstipendiater ved Norsk håndverksinstitutt om å bygge en kopi av takrytteren til Borgund stavkirke. v/ Jon Anders Fløistad, treskjærer og Åsmund Stormoen, tømrer

13:20 Bærekraftig skogbruk – kvalitetsvirke til bygningsvernet

Prosjektet *INNotrad, Innovativ tresatsing i Innlandstradisjon*

v/ Dagfinn Claudius, prosjektleder Innlandet fylkeskommune

13:35 En hilsen fra Hennes Majestet Dronningen

13:45 Pause

14:00 Hvordan kan håndverkerne komme i posisjon? Anbudsproblematikk og utfordringer

v/ Tore Granmo, tradisjonsmurer og leder Handverkslaget

14:15 Bestillerkompetanse. Erfaringer fra Forsvarsbygg

v/Håvard Christiansen, fagansvarlig kulturminneseksjonen, Forsvarsbygg

Dagens program forts:

14:30-16:30 Avslutning i Maihaugsalen. *Velkommen til Håndverkskvartalet!*

Demonstrasjon av håndverk og teknikker i Håndverkskvartalet

v/Maihaugens håndverkere, Hjerleid Handverksskole , håndverkstipendiater, Ungt tradisjonshåndverk m.fl

Kaffe og kringle

Fra strategi til handling:
Riksantikvarens
håndverksstrategi

Karen Elkjær, Riksantikvaren

Fra strategi til handling: Riksantikvarens håndverksstrategi

Løfte håndverket 06.05.25

Karen Elkjær

Overordnet mål:

«Eiere og forvaltere av fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy skal ha stabil og tilstrekkelig tilgang på håndverkere med rett kompetanse.»

Engasjert eier av fredete Solstua i Akershus, Siri Kjær.

Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren.

27.05.2025

RIKSANTIKVAREN

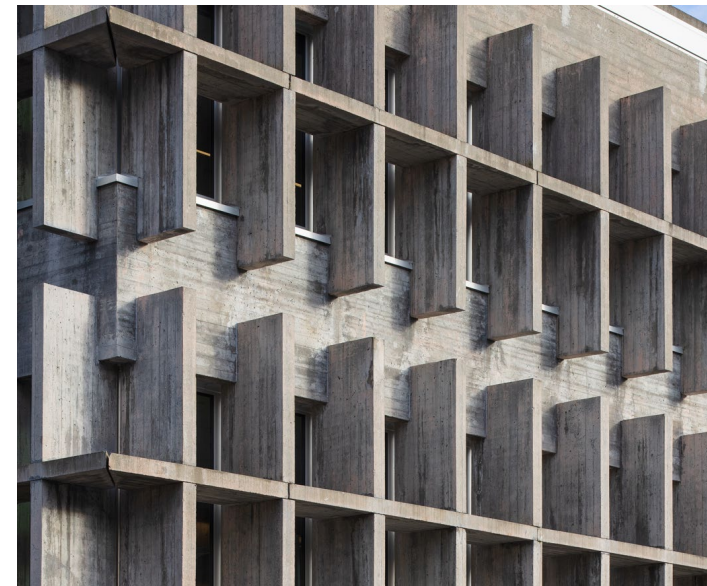
Kompetent - Samfunnsengasjert - Nytenkende

Nordigard Blessom, Vågå. Foto: Josefine Rocket Westre, Riksantikvaren
Sjablongmaling. Foto: Rørosmuseet

Vardøhus festning. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren
Skibladner. Foto: Andres Amlo, Riksantikvaren

Stavanger svømmehall. Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren
Oslo Domkirke. Foto: Øyvind Aase Fluge, Riksantikvaren

Hva trenger vi for å sikre kompetansen?

- De mange, men også de få
- Praktisk læring over tid
- Kontinuitet

Foto: Rørosmuseet

27.05.2025

RIKSANTIKVAREN
Kompetent - Samfunnsengasjert - Nytenkende

Foto: Rørosmuseet

Tre satsingsområder:

- Utdanning og opplæring
- Et velfungerende marked
- Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning

Vår viktigste oppgave er å samle laget!

- Mange gode initiativer og prosjekter
- Strategien et verktøy for samordning
- *Riksantikvaren skal ...*
- *Riksantikvaren anbefaler at ...*
- Samarbeid er nøkkelen!

Foto: Rørosmuseet

27.05.2025

RIKSANTIKVAREN
Kompetent - Samfunnsengasjert - Nytenkende

Riksantikvaren:

- Pådriver
- Legge til rette for samarbeid
- Kartlegging av behov og kapasitet
- Kirkebevaringsfondet
- Tilskuddsmidler
- Veiledning

Fra rekonstruksjonen av fredet fasade etter brann i Schweigaards gate 28, nå Riksantikvarens kontor. Foto: Terje Berner.

Elever og lærere fikk lære å bygge hus på gamlemåten!

28. - 30. oktober gjennomførte avdeling for kulturarv ved Buskerud bygningsvernssenter kursopplegg for byggfaglærere og elever på Ål vidaregåande skole.

Tømrerklassen ved Ål vgs med kursbevis

Foto: Linn Marie Krogsrud, Buskerud fylkeskommune

[Elever og lærere fikk lære å bygge hus på gamlemåten! - Buskerud bygningsvernssenter](#)

Fylkeskommunene og Sametinget:

- Kulturmiljø, næringsutvikling og utdanning
- Regionale samarbeid
- Prosjekt i regi av Kirkebevaringsfondet
- Vedtak etter kulturminneloven
- Eierkontakt og veiledning

Hardanger fartøyvernssenter.
Foto: Jorid Martinsen, Riksantikvaren

Viktige samarbeidspartnere:

- Museene
- Bygnings- og fartøyvernssentrene
- De frivillige organisasjonene
- Utdannings- og
forskningsinstitusjonene

Eiere og forvaltere:

- Fra private eiere til offentlige forvaltere
- Offentlige anskaffelser: bruk mulighetsrommet
- Bli kjent med markedet og kulturminnet ditt
- Bruk bygningsvernsentre, Fortidsminneforeningen og andre
- Sjekk referanser

Istandsetting av vinduene på NTNU Gløshaugen, hovedbygningen.

Foto: Kjersti Marie Ellewsen, Riksantikvaren

27.05.2025

RIKSANTIKVAREN

Kompetent - Samfunnsengasjert - Nytenkende

Trosser nedgang i bransjen: – Aldri vært arbeidsledig

Ruiner er solide jobber

– Vi er medlem av en nasjonal ruingruppe som gjør oppdrag for Riksantikvaren. Det er veldig spennende. Tidligere har vi restaurert både kjerka på Borgestad og Holla kirkeruin på Ulefoss. Vi har også vært med på restaureringen av Bamble kirke, og jobber nå med inngangsparti og fasade i Skien kirke. Her kreves det spesialkompetanse om gamle byggemetoder som vi har. Slike prosjektene gjør oss godt rusta når markedet endres.

STERKE SOM E

Håndverksbransjen

- Bransjeorganisasjonene: tilby kurs, utvikling av bransjeprogram, samarbeid med kulturmiljøforvaltningen
- Bedrift: ta inn lærling, tilby kompetanseheving, anbudskonkurranser
- Håndverker: delta på kurs, ta utdanning, hold kurs

[Lokale nyheter, Porsgrunn | Trosser nedgang i bransjen: – Aldri vært arbeidsledig \(pd.no\)](#)

Takk for meg!

karen.elkjar@ra.no

Praktiske erfaringer med kunnskapsutvikling rundt kalk og kalkmaling

Bent Erik Myrvoll, kalkmaler

Hove Stonechurch ad 1170 .

Ved brenning og testing av Rindebakken jordsmonnet hadde jeg god hjelp av XRF analysen utført av Arne Åsheim. Dette er en metode der en ved hjelp av røntgenfluorescensspektrometri (XRF) måler man de forskjellige elementenes fluorescensstråling. Man kan derfor med stor nøyaktig kartlegge hvilken grunnstoffer jordsmonnet er oppbygd av. Se tabell under.

Tabell 3. Forholdet Al/Fe i HCl-løst oker fra Rindebakken og Skrevatn.

Gul oker, Rindebakken	6.68% Al 12.6% Al ₂ O ₃	33.1% Fe 47.3% Fe ₂ O ₃	Al/Fe 0.202
Rød oker Rindebakken	10.3% Al 19.5% Al ₂ O ₃	20.4% Fe 29.9% Fe ₂ O ₃	Al/Fe 0.506
Gul oker Skrevatn	1.95% Al 3.69% Al ₂ O ₃	22.2% Fe 31.7% Fe ₂ O ₃	Al/Fe 0.0878

Al og Fe er bestemt med atomabsorpsjonsspektrometri (AAS) etter behandling av prøveallikvoter med 4M HCl.

Tabell 1. Semikvantitativ XRF-analyse av goethitt fra Rindebakken. Elementene er beregnet på oksidbasis og summen er normalisert til 100%. Prøven ble tørket ved 105°C før analyse.

H ₂ O 23.3%	Na ₂ O 0.0369%	MgO 0.0285%	Al ₂ O ₃ 13.9%	SiO ₂ 6.84%	P ₂ O ₅ 0.332%
SO ₃ 0.303%	K ₂ O 0.157%	CaO 0.0702%	TiO ₂ 0.0742%	MnO 0.0987%	Fe ₂ O ₃ 54.6%
ZnO 0.0171%	Y ₂ O ₃ 0.0508%	La ₂ O ₃ 0.0408%	Cl 0.0247%		

Syreuløst rest er bestemt til 9.7%.
Verdien for vann er resultatet av glødetapsbestemmelse ved 1000 °C.
Den syreuløste resten er i hovedsak kvarts, feltspat og organisk materiale.

Tabell 2. Semikvantitativ XRF-analyse av oker fra Skrevatn, Grytune vest.

H ₂ O 12.9 %	Na ₂ O 0.424 %	MgO 0.544 %	Al ₂ O ₃ 8.82 %	SiO ₂ 30.7 %	P ₂ O ₅ 0.0933 %
SO ₃ 0.288 %	K ₂ O 1.18 %	CaO 0.814 %	TiO ₂ 0.425 %	MnO 0.162 %	Fe ₂ O ₃ 43.5 %
ZnO 0.0215 %	SrO 0.0105 %	Y ₂ O ₃ 0.0186 %	ZrO 0.028 %	BaO 0.0252 %	La ₂ O ₃ 0.0365 %
Cl 0.0326 %					

Smedstua Maihaugen Lillehammer

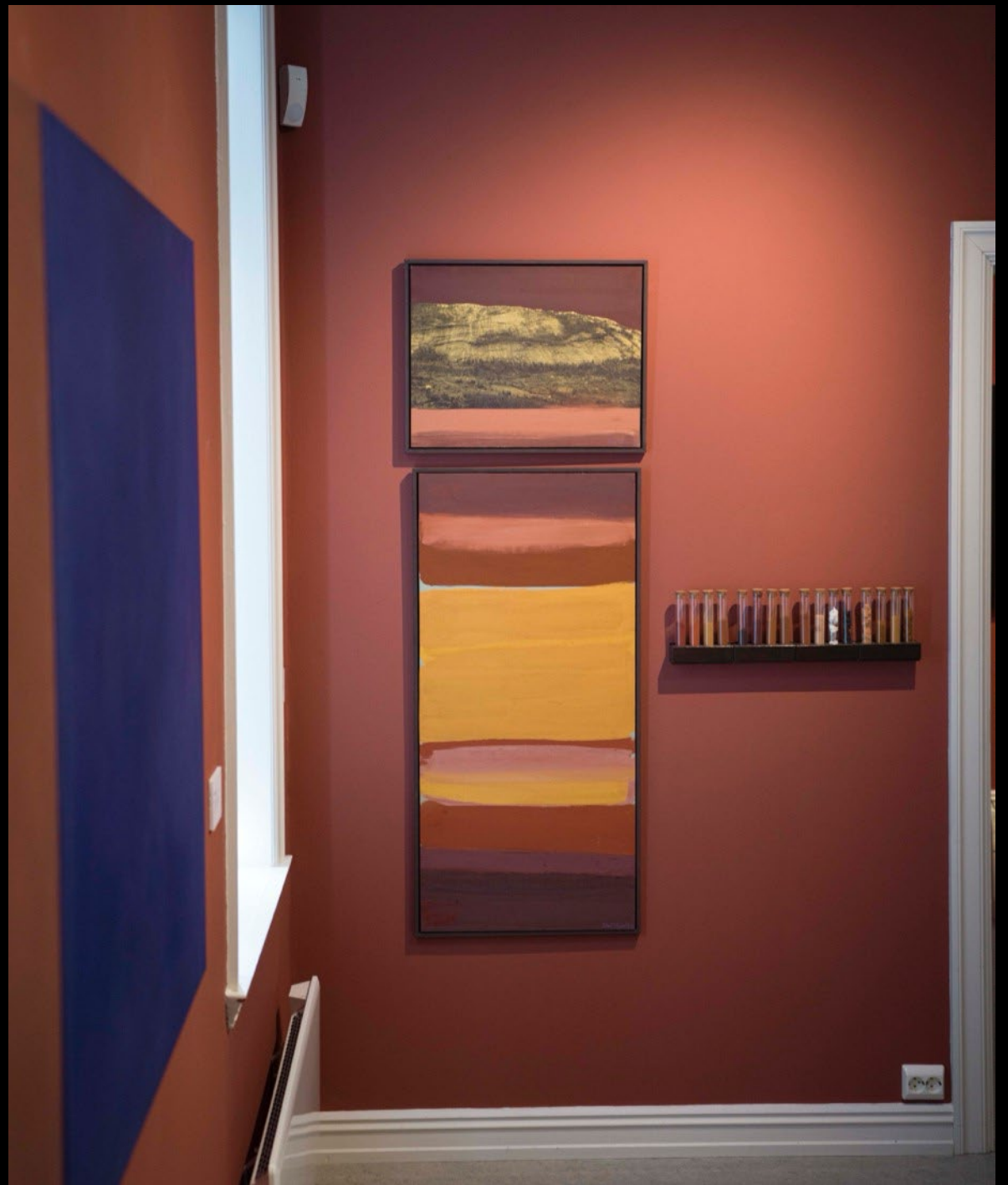

2023

Vestlandsutstillingen (VU)

2025
Daaetunet

Løvenvold Theater 1923

SNITTPRØVE AV TAK(GESIMS)

LAG 3(DAGENS FARGE)NCS 1030Y10R

LAG 2 OPPRINNELIG FARGE 2010Y20R

LAG 1 KALKPUSS/KALKMALING

GESIMS FARGE PÅ LIST OVERGANG TIL FRESKEN.

LAG 4. DAGENS FARGE
GRØNN UMBRA/RA UMBRA/OKER

LAG :3 OPPRINNELIG FARGE
GRØNN UMBRA/BRENT UMBRA
NCS 6010Y30R

LAG 2 TAKFARGE
2010 Y20R

LAG 1 KALKMALING/PUSS HVIT

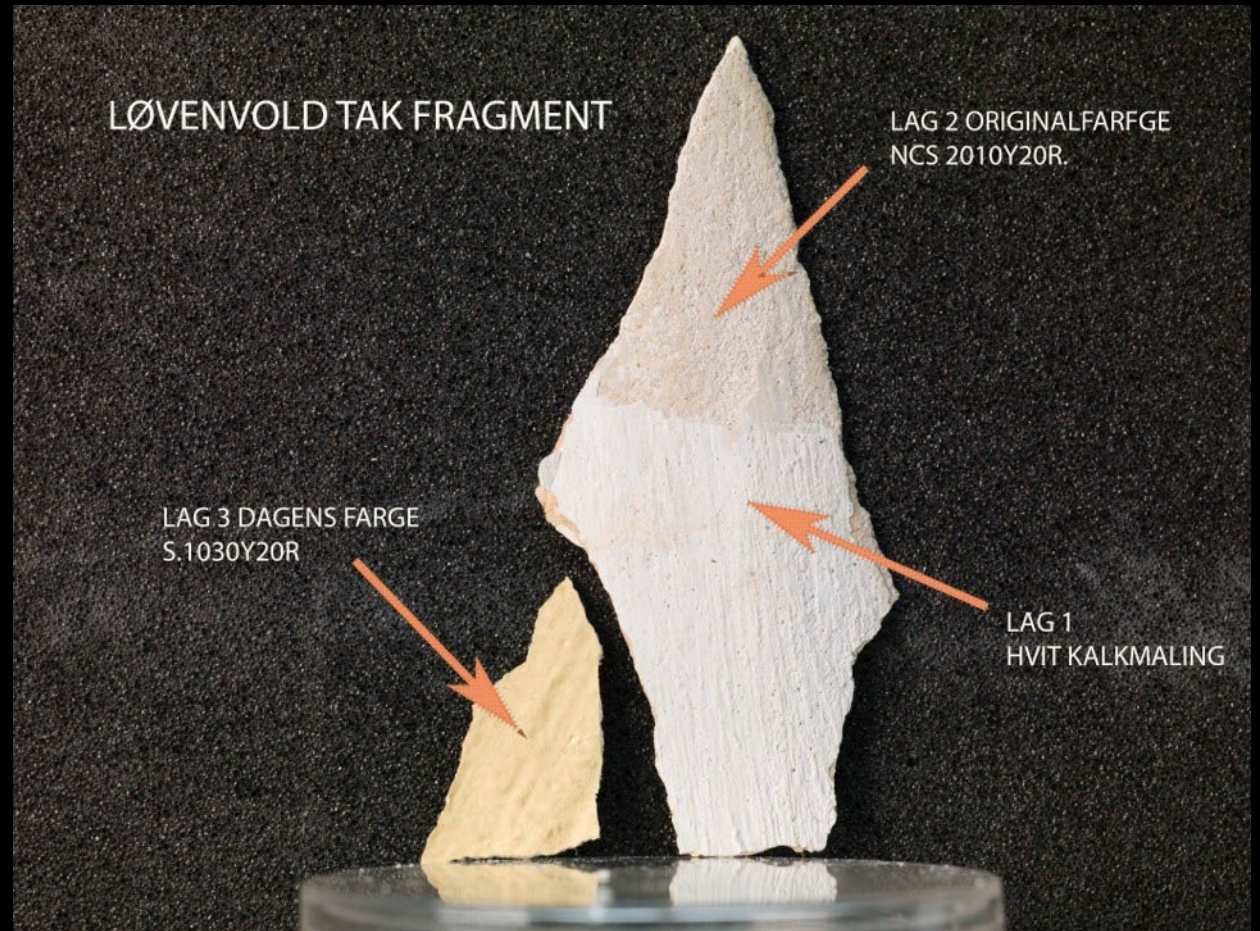

LØENVOLD TAK FRAGMENT

LAG 2 ORIGINALFARGE
NCS 2010Y20R.

LAG 3 DAGENS FARGE
S.1030Y20R

LAG 1
HVIT KALKMALING

Slik kan museene bidra til håndverksstrategien

Ole Aastad Bråten, Norges museumsforbund

4. Vort fra den viltsomme vei og mitt navn
i skrevet i Himmlen jeg vil synge ja synge
2 v.

3. begynner med tanken om Jesus thi den
i ungdommens aar kulle jeg ha om
til mot graven i går.

2. begynner med tanken om Jesus under
dagens syssler og om dæger nei
på ferdens det i slappet er dæger
4 v.

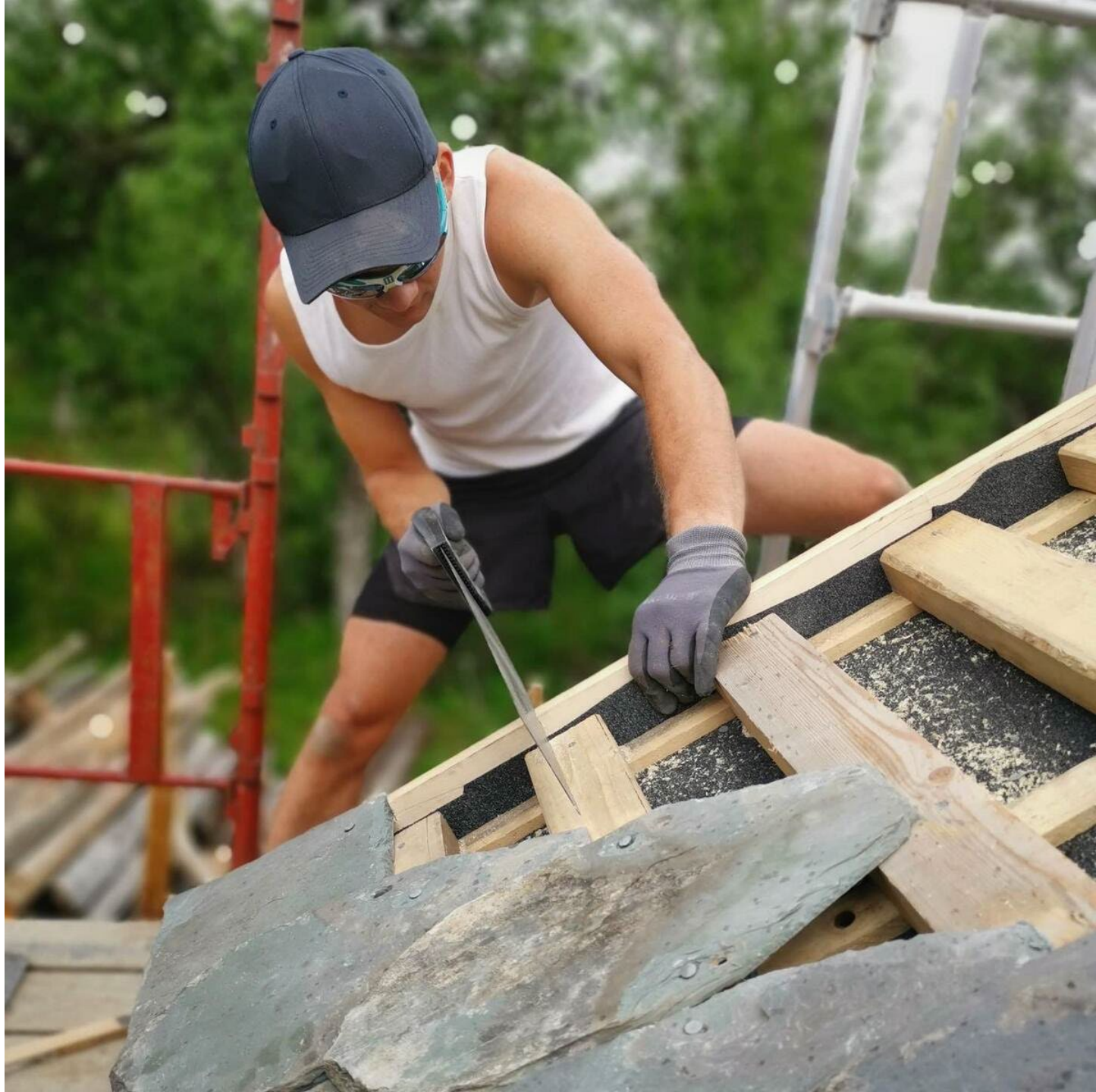
1. begynner med tanken om Jesus jeg
synge til Himmlen jeg når, og engang bli

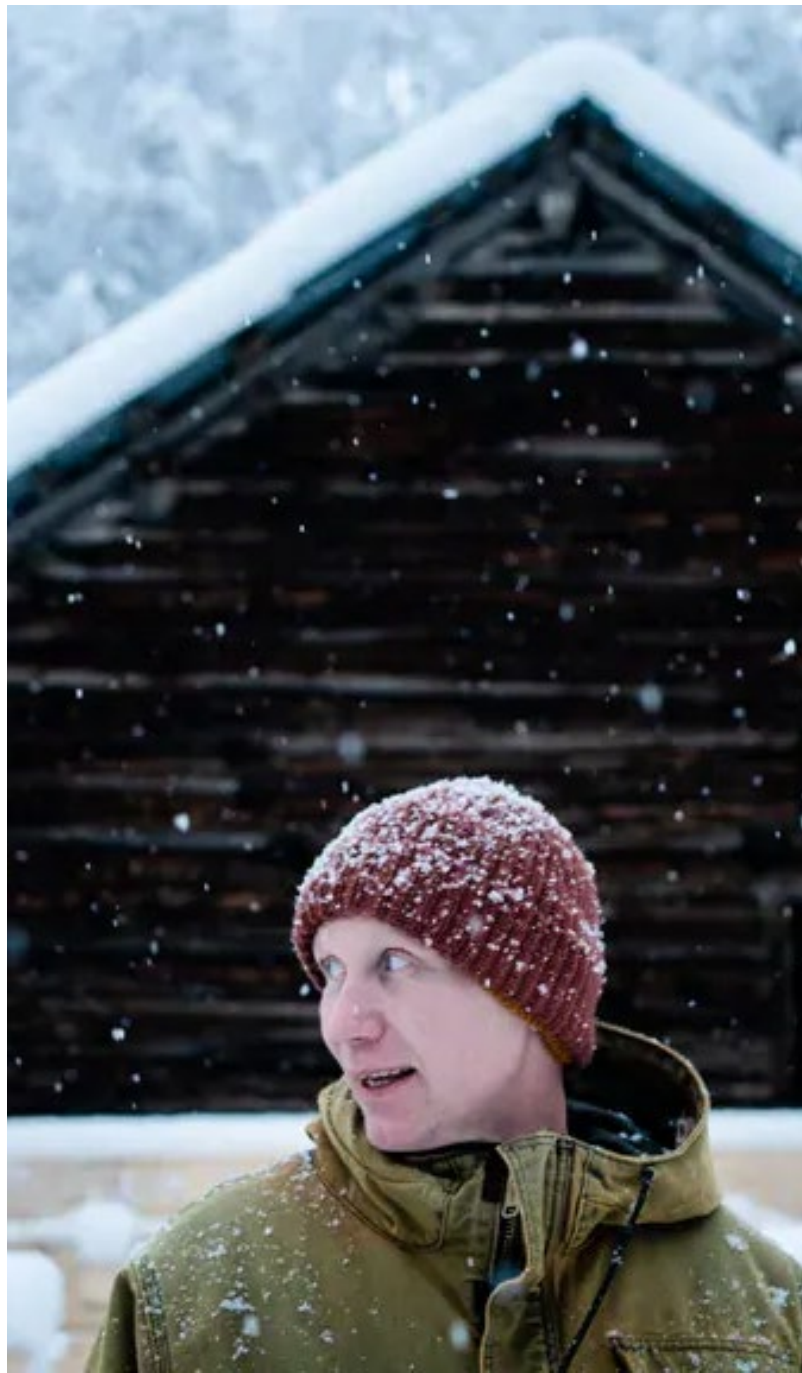

Erfaringer fra bygghyttemodellen ved Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider

Rune Langås, Bygghytta NDR

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

• Løfte håndverket Vårseminar 2025

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Opplæring- tverrfaglig

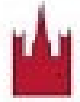
Opplæring

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

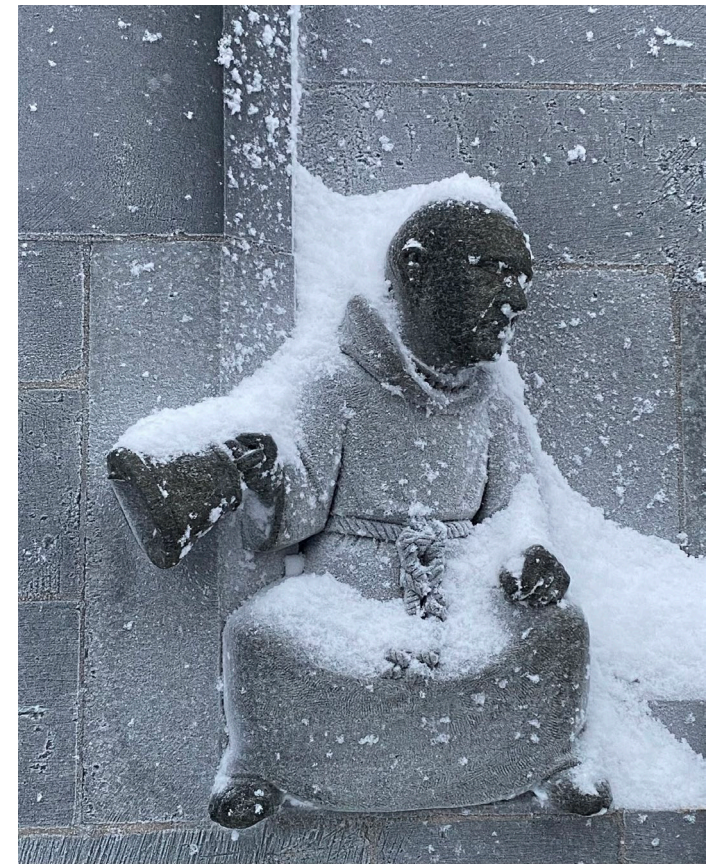

Opplæring

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Klimatiske utfordringer

Forvitring av stein

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Steinen forvitrer

- Kleberstein fra mange 10 talls brudd av høyst varierende kvalitet.

Prosjekter i vår tid KONGEINNGANGEN

Sørgavlen

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Sørgavlen

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

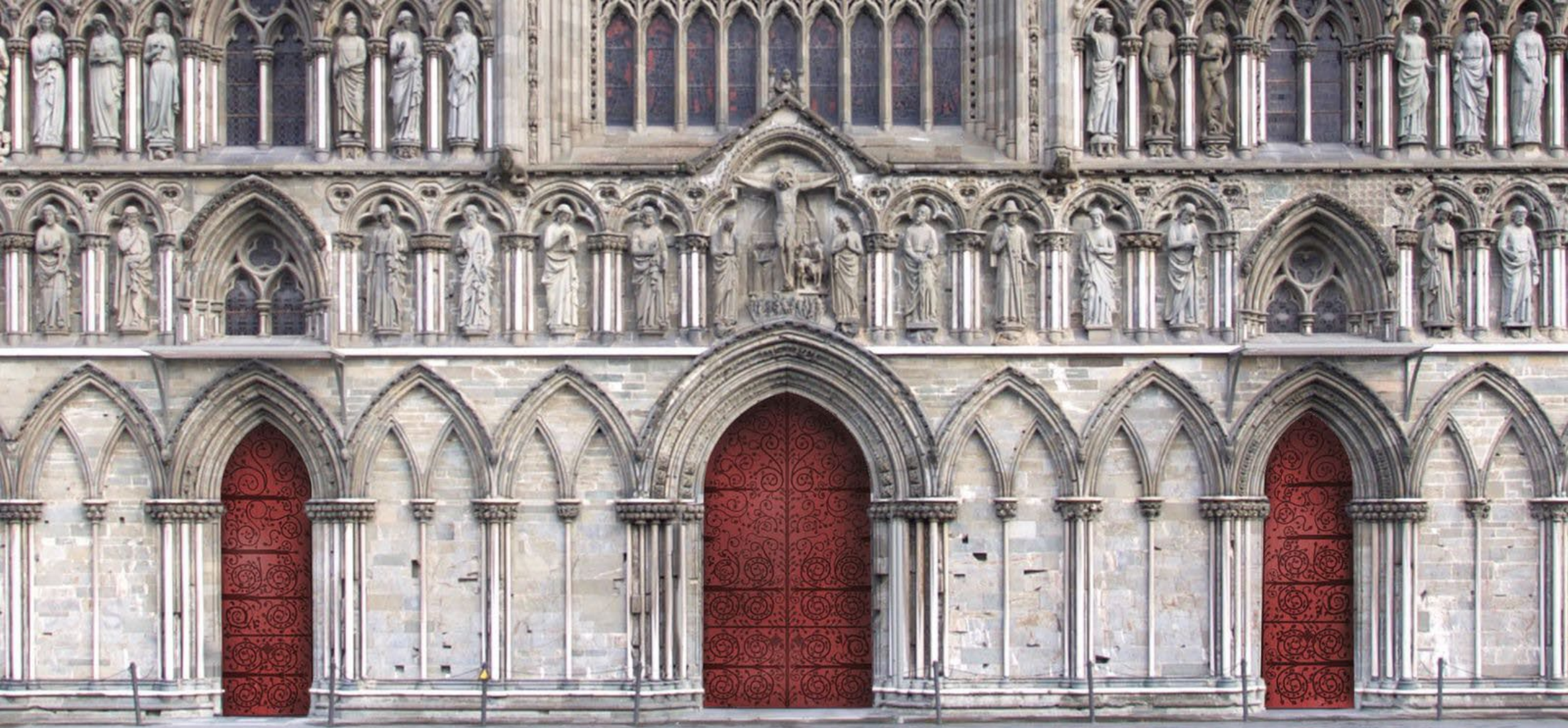
Sørgavlen

Småprosjekter

Spirtoppen

Nye dører i vest. Snekker, smed og maler.

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

I 2020 fikk
bygghytta plass
på UNESCOs
liste over gode
vernepraksiser.

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Fremtiden – synlighet

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Fremtiden- synlighet

Festivaler

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

- Sommer I borggården
- Kalkforum.

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

Fint besøk

Involvere barn og unge

Åpen dag og årbok

Årbok 2020

BYGGHYTTA

NIDAROS DOMKIRKES
RESTAURERINGSARBEIDER

NTNU og desentraliserte læringsarenaer

Thor-Aage Kaminka Heiberg, NTNU
Martin Steinsli, Innlandet fylkeskommune

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

BACHELOR TRADISJONELT BYGGHANDVERK

FAKULTET FOR ARKITEKTUR OG DESIGN
INSTITUTT FOR ARKITEKTUR OG TEKNOLOGI
FAGGRUPPE TRANSFORMASJON

En tenkt karrierevei....

Videregående opplæring

Læringsarena
er aktuell

Fag/Svennebrev,
Tradisjonelle byggeteknikker

Fagskole, bygningsvern

Universitet, Bachelor i
Tradisjonelt bygghandverk

Universitet, Master i
Tradisjonelt bygghandverk

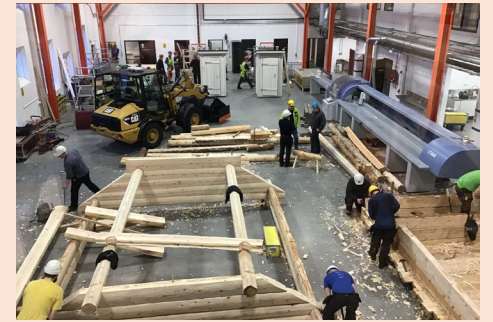
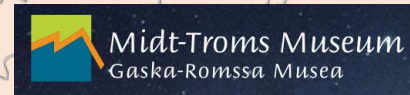
Ph.d

Utøvende tradisjonshandverk

Ut i arbeid

LÆRINGSARENAENE - GRUNNSTEINEN I UTDANNINGEN

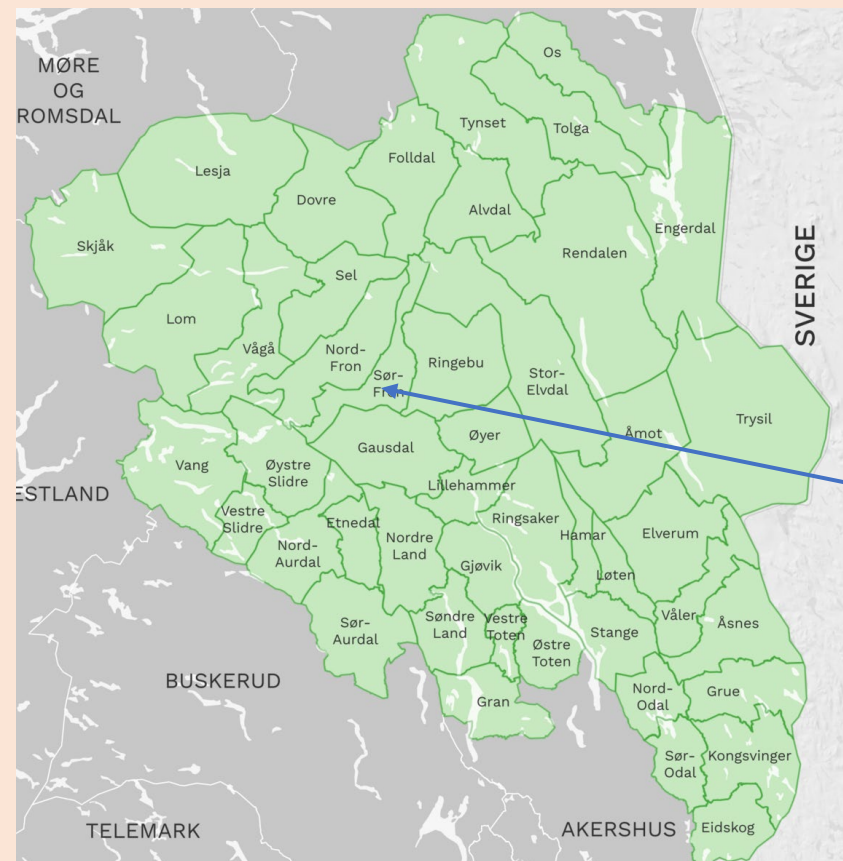
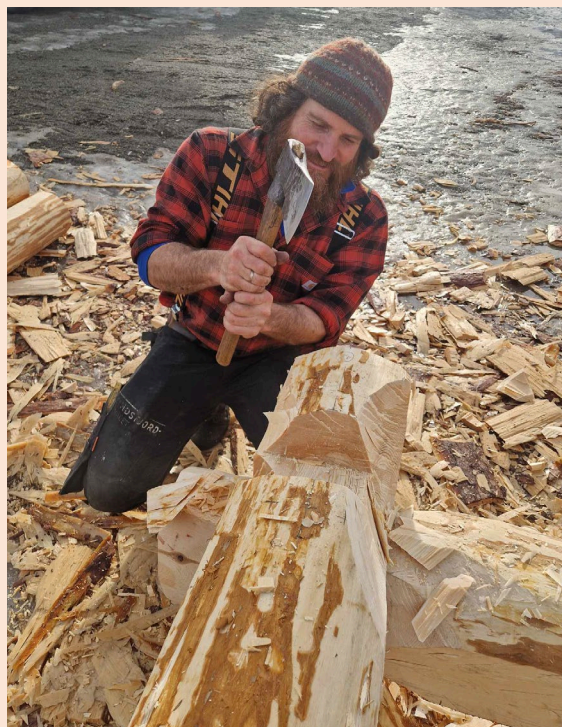

Nidaros Domkirkes restaureringsarbeider

Innlandet fylke læringsarena

Haverstad

Lunsj og mingling Stands

Alle må være på plass i Maihaugsalen senest kl 12.55

Kunnskapsutvikling og praktisk håndverksforskning rundt stavkirker

Åsmund Stormoen, tradisjonstømrer og stipendiat
Jon Anders Fløistad, treskjærer og stipendiat

Håndverksinstituttets takrytterprosjekt

Åsmund Stormoen og Jon Anders Fløistad

- Om oss
- Takrytterprosjektet
- Tradisjonshåndverk i fremtiden
- Takrytteren og stavkirkenes ornamentikk

NORSK
HÅNDVERKS-
INSTITUTT

Deltagerne

Hans Marumsrud

- Over 30 års erfaring med middelalderbygninger og stavkirker
- Deltaker i Riksantikvarens middelalder- og stavkirkeprosjekt
- Dokumenterer stavkirker for Riksantikvaren

Åsmund
Stormoen

- 14 års erfaring innen lafting og restaurering
- Stipendiat siden høsten 2023
- Gryende avhengighet av stavkirker

Jon Anders
Fløistad

- Treskjærer siden 2012
- Stipendiat siden høsten 2024
- Stavkirkeinteressert gjennom flere tiår

Takrytterprosjektet

Konstruksjonsdelen

Handler om overføring av håndverkskunnskapen i stavkirkene

Derfor har prosjektet to deler:

- En praktisk del
- En del med gjennomgang og forståelse av stavkirkene

Gjennomgang av stavkirkene

- Gjennomgang av dokumentasjonen Hans har opparbeidet
- Studere bilder fra kirkene
- Stavkirkebefaringer

Foto: Birgit Sildnes

Praktisk del

- Bygge en rekonstruksjon av takrytteren fra Borgund stavkirke
- Autentiske verktøy og metoder
- Målet er ikke en millimeterkopi

Ut i skogen, opp i trærne

Tilvirkning av deler til takrytterprosjektet

Kløyving av bordstokker

Én-til-én-læring

- Én-til-én-læring gir svært godt læringsutbytte
- Muligheter for diskusjon og praktisk undervisning uten forstyrrelser
- Kan studere hvordan Hans jobber og legger opp arbeidet
- Gir trygghet til å stille dumme spørsmål, og ta diskusjoner en ikke ville tatt i større forsamlinger

Mine betraktninger for hvordan sikre tradisjonshåndverkene for fremtiden

- Statusen til håndverkeren må heves, det hjelper ikke med videreutdanning hvis en ikke får spennende jobber og bedre betalt
- Spesialkompetanse må verdsettes
- Viktig med god bestillingskunnskap, men det må også være dyktige håndverkere til å utføre jobben

Takrytteren & stavkirkenes ornamentikk

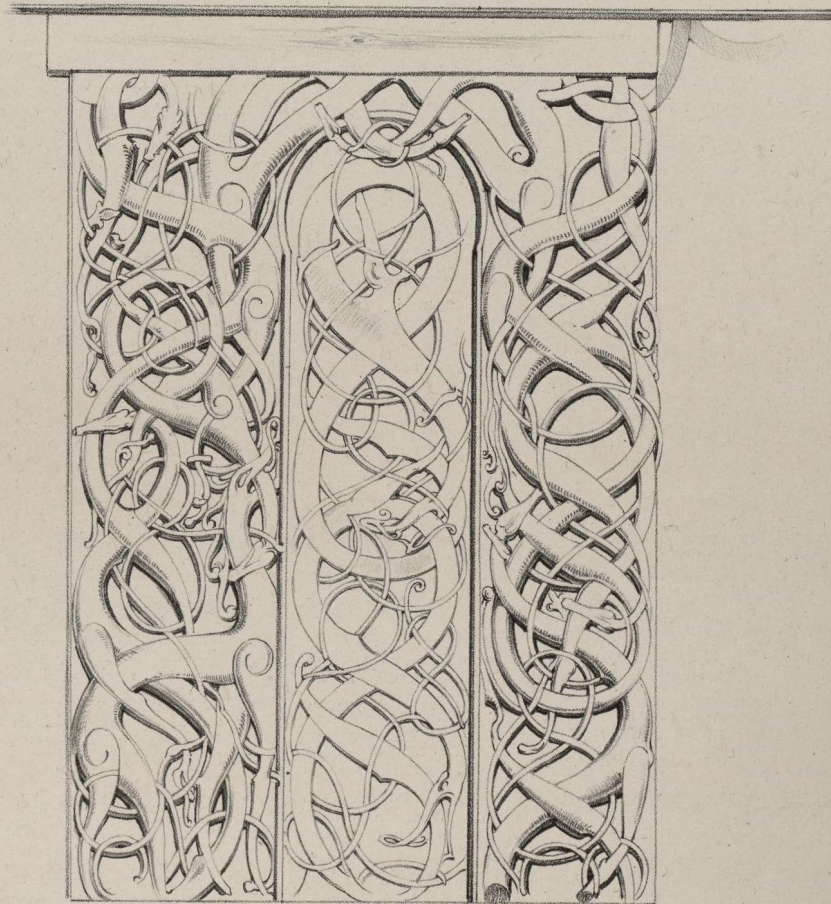
Th. Fernley /Riksantikvarens arkiv. via Nick Walkley 2025

J.C. Dahl,
Nasjonalbiblioteket

J.C. Dahl,
Nasjonalbiblioteket

Portal der Kirche zu
Urnes.

Alt-nordische Motive
vorwaltend.

Portail de l'église
d'Urnes.

Les motifs pris de l'ancienne
mythologie du Nord, prédomi-
nent.

Knud

Baade Foto:
Nasjonalmuseet/Børre
Høstland

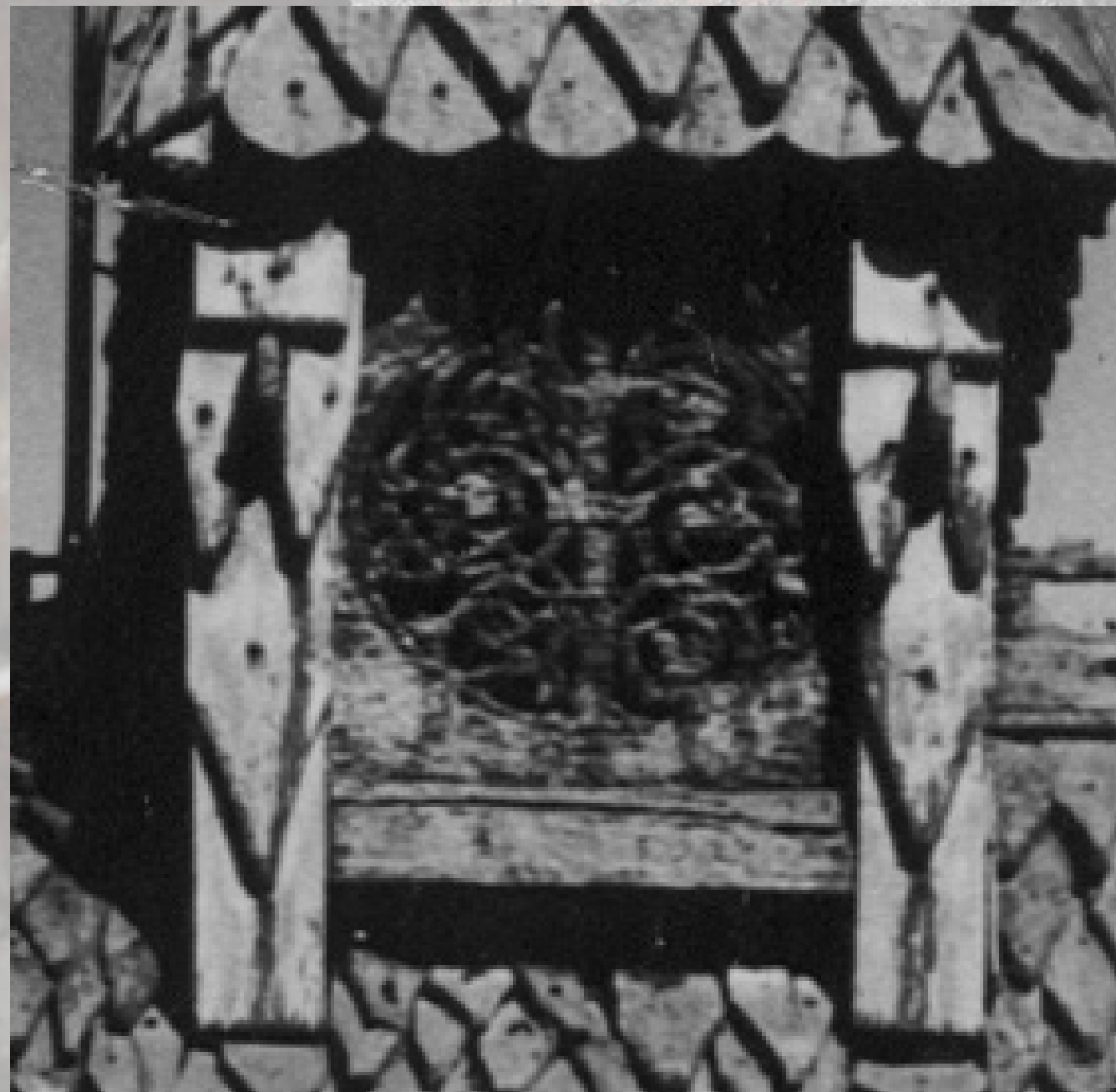
Ukjent /Lands
museum

Ukjent/Riksantikvarens
s arkiv

Ukjent/Riksantikvarens
arkiv

Ukjent/Riksantikvarens
arkiv

Birger
Lindstad/Riksantikvaren

© The Trustees of the British Museum.

CC BY-NC-SA
4.0

rett

denne

gang

gir

erfaringsutvikling

så det blir

rett

også

neste

gang

Bærekraftig skogbruk – kvalitetsvirke til bygningsvernet

Dagfinn Claudius, INNotrad, Innlandet fylkeskommune

Innlandet fylkeskommune

INNotrad – Innovativ tresatsing i Innlands-tradisjon

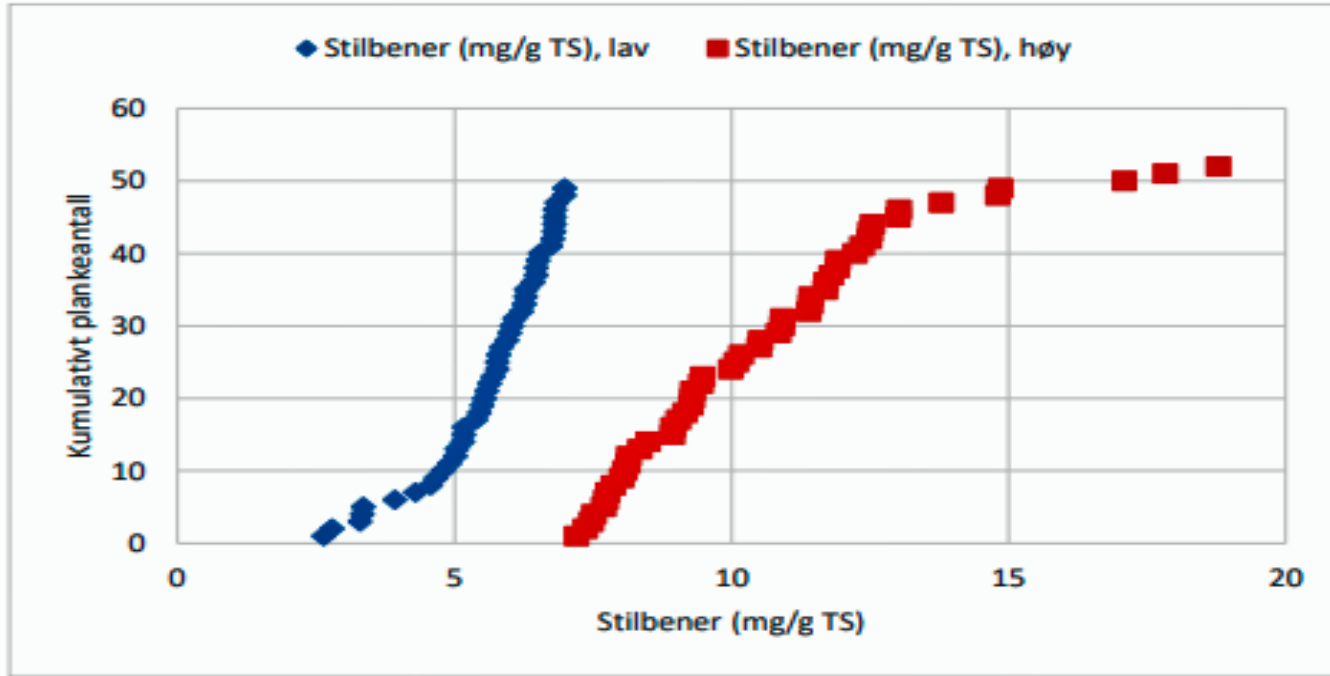
Jens Martin Holme,
skogeier, tradisjons-
håndverker og lærer,
her på eget sagbruk

- 2025 – 2026 INNotrad Referansbruk
- 2026 – 2027 INNotrad Metode og utvikling

Bakgrunn for tresatsingen med utgangspunkt i bygningsvernet

- ***Grøntlager av tømmer*** – grov furu i Romedal Almenning, ***Bevar bygg – bevar klima*** [Bevar bygg – Bevar klima - Innlandet fylkeskommune](#) med delprosjekt ***Klimakledning*** [Skogsressurser og kvalitetsvirke for trehus - Innlandet fylkeskommune](#)
- ***Skogressurser for generasjoner*** - Fagkonferanse om temaet på Gjøvik 4. april 2024

Klimakledning - furukjerneved

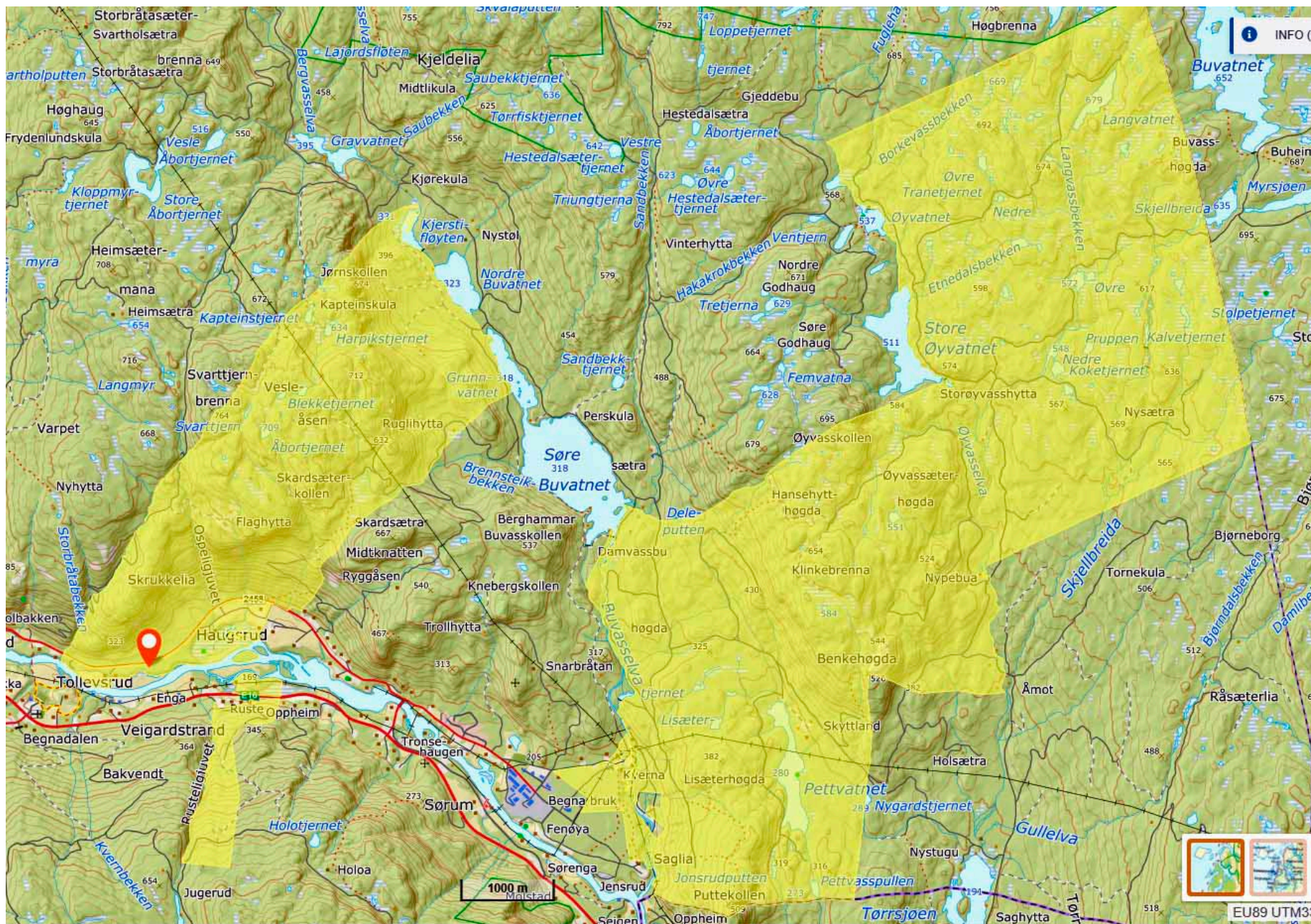
4. Fordeling av prøver fra planker med lavere og høyere stilbeninnhold enn 7 mg/g TS.

Hva med gran?

INNotrad referansebruk – samarbeid med Hougsrud nordre og Grån as i Begnadalen i Sør-Aurdal kommune

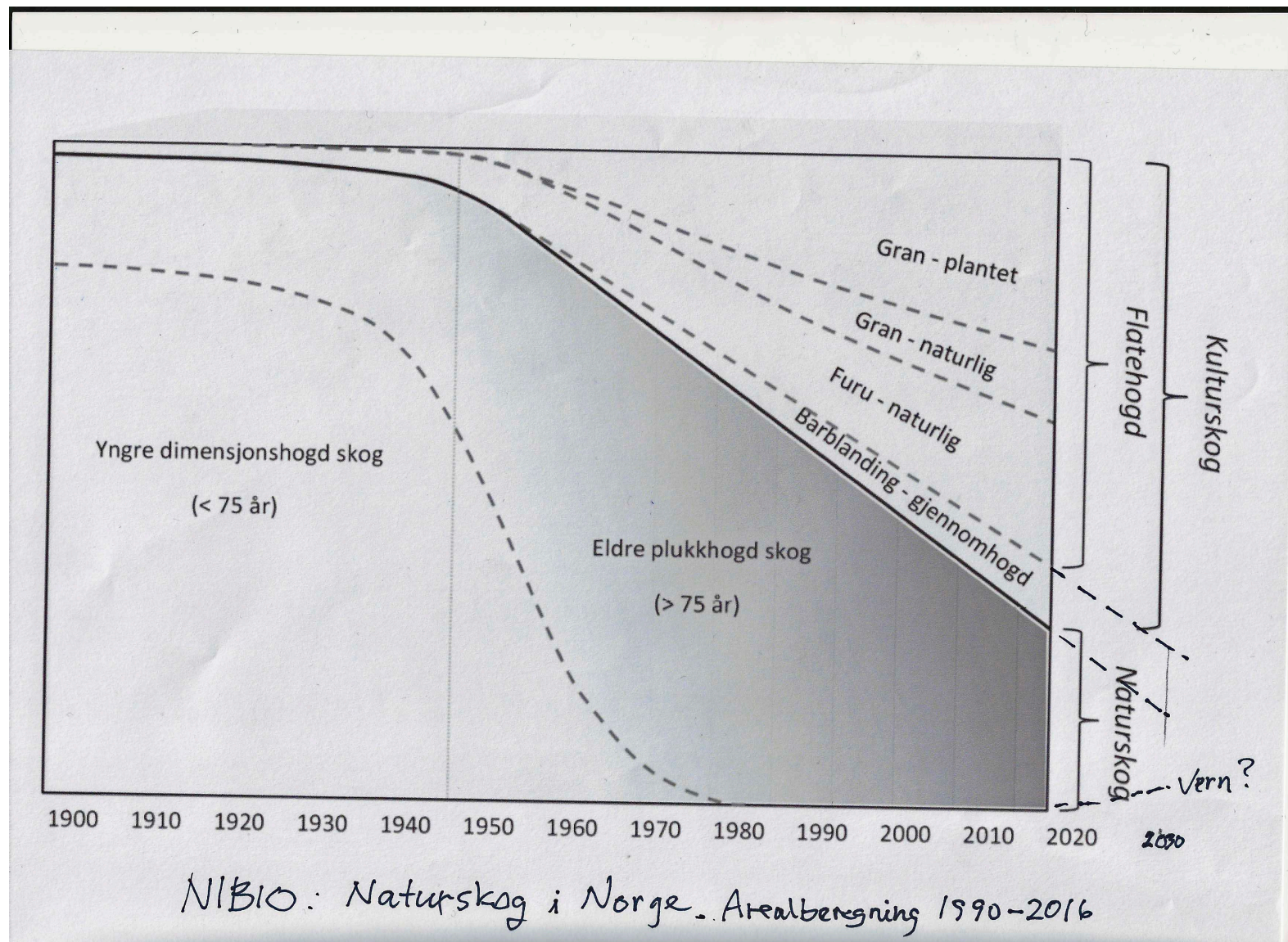

Hougslrud
norde i
Begnadalen

Sentrale spørsmål

- Hvordan er markedsmulighetene innenlands og utenlands for kvalitetsvirke fra skogen?
- Hvordan husholdere med gjenværende kvalitetstrær? Jf. grøntlageret i Romedal.
- Hvilke hindringer skaper dagens system for kvalitetssortering og prising?
- Hvordan vil nye krav ut fra miljø og klimahensyn påvirke tømmerkvalitet i framtidsskogen? Hva med kvalitetskrav til tømmeret – hvordan vektlegges dette i skogbehandlingen?
- Hvordan ta vare på kulturminner i skog og hvordan kan kulturverdier brukes til opplevelse og verdiskaping?

Stadig mindre naturskog

Tradisjonshåndverkeren finner lite av egnet virke i flatehogd og tilplantet skog. Og naturskogen er det snart ikke noe igjen av. Noen vil verne resterende naturskog i Norge. Hva blir det da igjen til bygningsvernet?

INNOtrad Referansebruk – Hougstrup/Grån as

- **Prosjektet skal bidra til utviklingen av referansebruket**
- **Analyser/dokumentasjon som grunnlag for valg**

Lønnsomt og bærekraftig skogbruk, jf. PEFC- standard

Klimahensyn i skogsdrift og trelast-produksjon

Materialkvalitet, rett kvalitet til rett formål og pris

Verdiskaping, økonomisk, miljømessig og sosialt

Forankring

Ny skogbruksplan for eiendommen

Eiers industriutviklingsplan

Besøksstrategi

Samfunns- messig nytte:

- Bærekraftige produkter
- Opplevelses-verdier
- Metodeutvikling
- Forskning
- Læring
- Inspirasjon

Hovedelementer i prosjektet

- **Lønnsomt og bærekraftig skogbruk**, jf. PEFC- standard

Registrering av kulturminner

- **Klimahensyn** i skogsdrift og trelastproduksjon

FOU-prosjekt i NMBU-regi. Høyoppløst laserskanning. Identifisere bestand og trær med særlig verdi for bygningsvern

- **Materialkvalitet**, rett kvalitet til rett formål

Etablere ulike scenarier for vurdering av konsekvenser for miljø og kvalitet av ulike former for skogbehandling

-

Etablere kriteriesett for utsortering av materialer med optimal klimatoleranse

- **Verdiskaping**, økonomisk, miljømessig og sosialt

Andre viktige forhold: Bl.a. friluftsimteresser, besøksstrategi, restaureringsplaner, skilting og annen informasjon, sårbar natur

Trevirke til bygningsvernet – Opplegg for skogbruksplanleggingen

Samarbeid med Statsforvalteren om å utvikle en tilbudspakke for skogeiere som ønsker å planlegge for uttak av spesielle kvaliteter som etterspørres av aktører innenfor bygningsvernet. Oppdrag til Jon Bojer Godal :

- Beskrivelse av materialer, typiske for istandsetting av verneverdige bygninger, som ikke er standard trelast - og aktuelt råstoff for disse materialene.
- Beskrivelse av skoglige registreringsdata som er nødvendige å innhente for å kunne vurdere hvor på den aktuelle eiendommen det spesielt verdifulle råstoffet kan hentes.
- Beskrivelse av hensyn som må tas ved tømmeruttak av de spesielle kvalitetene.
- Anvisninger av skjøtselstiltak som skal til for utvikling av spesifiserte materialkvaliteter.

Rundspørring 2024 til tradisjonshåndverkere

Spørsmål:

- Er det vanskelig å skaffe materialer med samme egenskaper som trevirke på gamle bygninger har?
- Nevn materialtyper som det er utfordringer med å skaffe - treslag og egenskaper
- Nevn materialtyper du forventer å få problemer med å skaffe i framtida.

Svar:

Det kan bli mangel på gamle nok trær, tettvokst virke, utmalma furu og virke som er grovt, smått, langt. Håndverkerne må vite hvor det gode virket er å finne, hvilke skogeiere er positive til samarbeid og hvilke sagbruk og høvlerier kan levere riktige tjenester.

INNOtrad Metode og utvikling – noen aktiviteter

Kartlegge skogeiere med interesse for lukka hogstformer og nisjeproduksjon for bygningsvernformål – videreutvikle skogbruksplanleggingen som virkemiddel

Kartlegge lokale/regionale treforedlingsressurser/gårdssager/høvleri m.m.

Kartlegge markedsinteresse og betalingsvillighet for kvalitetsvirke

Kvantifisere bygningsvernets behov for kvalitetsvirke

Etablere nettverk med interesserte skogeiere og treforedlingsressurser

Fagdager, formidling seminar og workshops med nettverk, forskere og andre ressurspersoner.

Utarbeide analyser med graden av påvirkninger på natur, klima og kulturmiljø, med utgangspunkt i økt andel lukka hogstformer på kartlagte eiendommer.

Hilsen fra
H.M. Dronning Sonja

NORSK
HÅNDVERKS-
INSTITUTT

Pause til kl 14.00

Hvordan kan håndverkerne komme i posisjon?

Anbudsproblematikk og utfordringer

Tore Granmo, Handverkslaget

HANDVERKSLAGET

FORENINGEN FOR TRADISJONSHANDVERK

Foto Silje Ensby

Foto Silie Enshy

Bestillerkompetanse

Erfaringer fra Forsvarsbygg

Håvard Christiansen, Forsvarsbygg

FORSVARSBYGG

Bestillerkompetanse

Erfaringer fra Forsvarsbygg

HÅVARD CHRISTIANSEN

*Senioringeniør, fagansvarlig istandsetting/vedlikehold
seksjon kulturminne*

6. MAI 2025

Innhold

- Forsvarsbygg
- Istandsettingsprosjekter
- Link til Håndverksstrategien
- Lovverket (LOA/FOA)
- Eksempel på konkurransetekst
- Erfaringer
- Oppsummering

*Forsvarsbygg har landets
største portefølje av vernede
bygninger og anlegg*

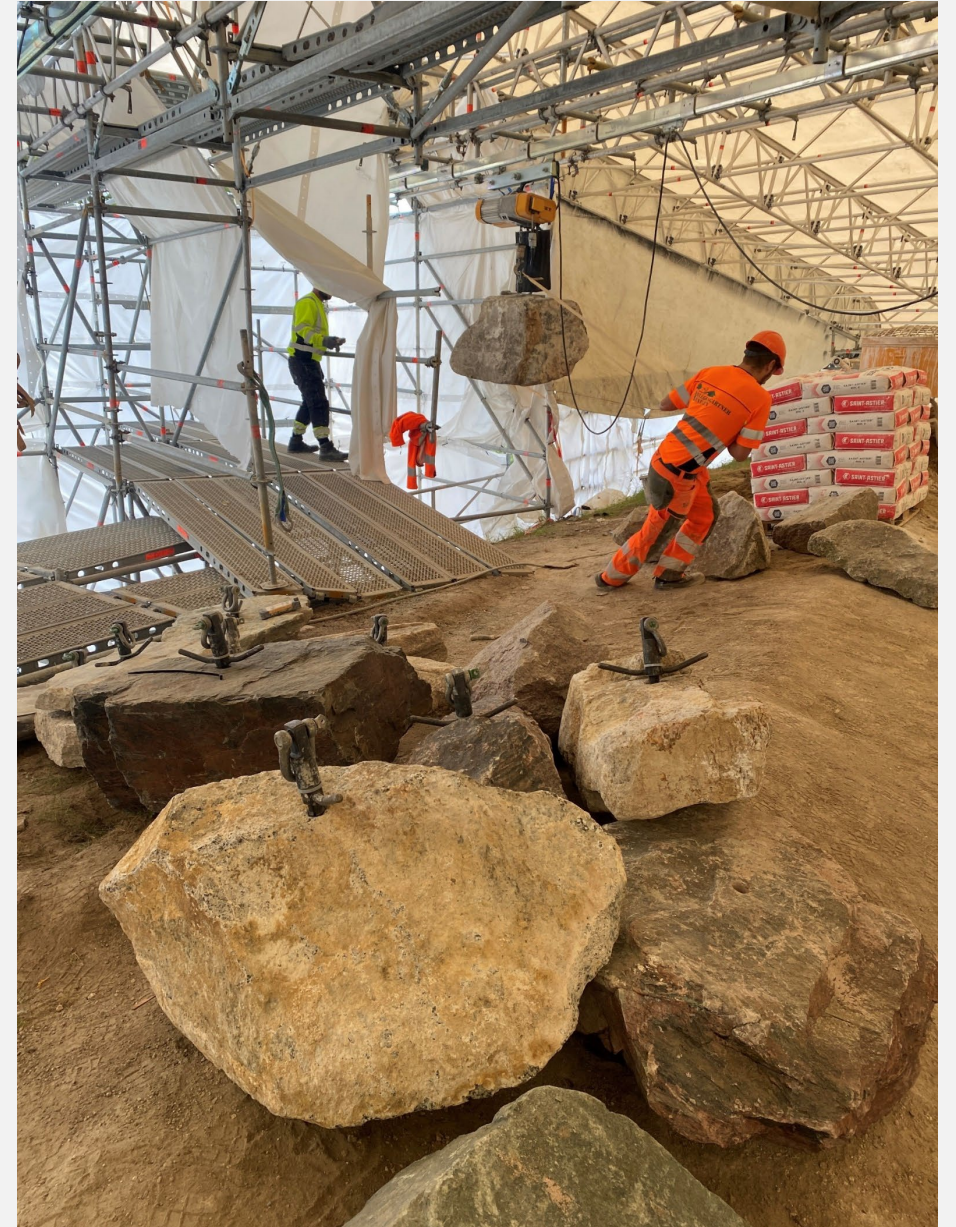
Seksjon kulturminne

- 17 rådgivere, tverrfaglig sammensetning
- Arkitekter, ingeniører, håndverkere, historikere, konservatorer mv.

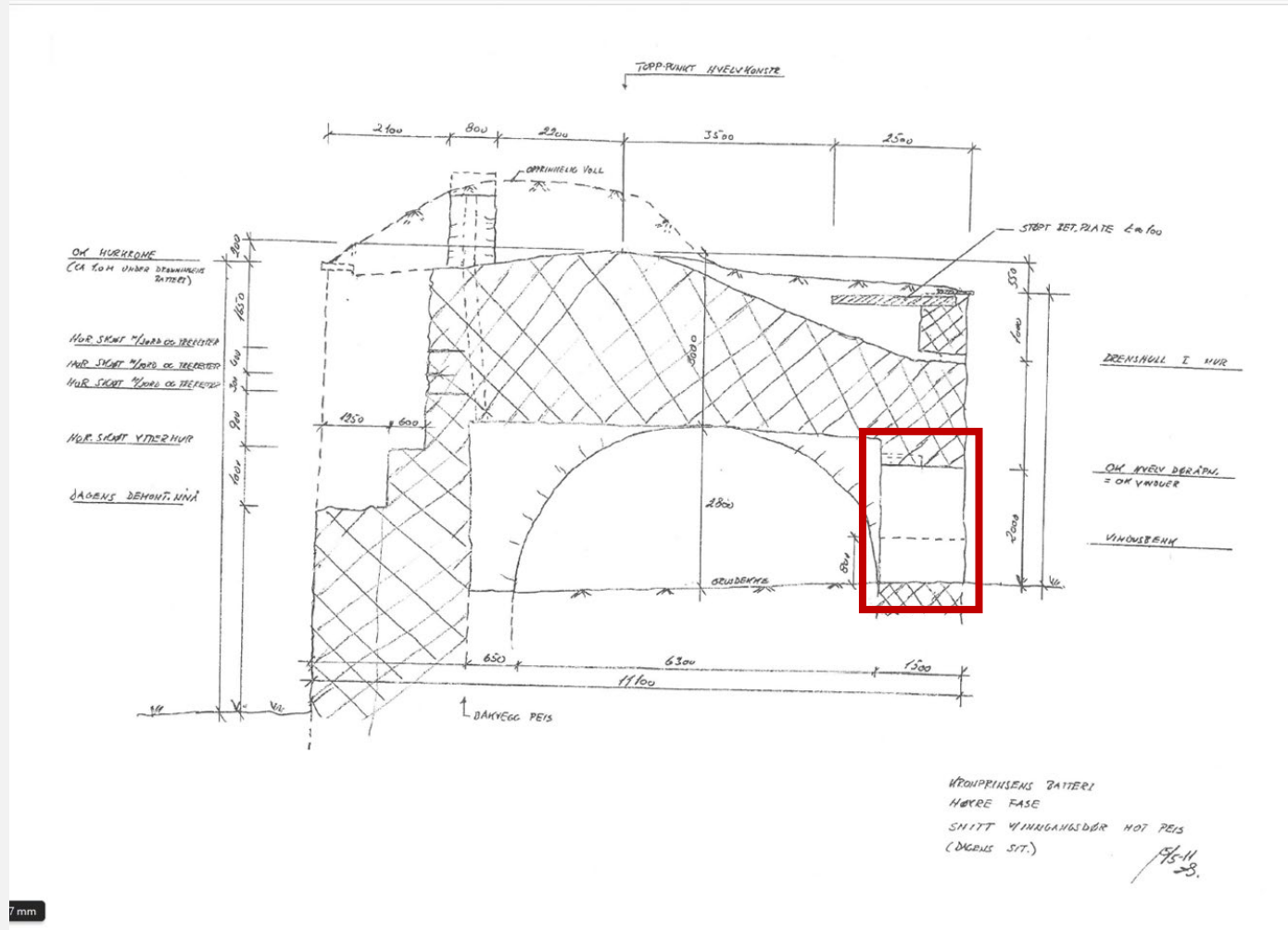

Istandsettingsprosjekter

- Kongsvinger festning; Arsenalet og kasematter
- Fredrikstad festning; sortiporter
- Oscarsborg festning; sjømurer og kaier
- Fredriksten; vei til Borgerskansen
- Akershus festning; festningsmurer, Bro til slottet, borggården
- Festningen restaurant
- Festningsmurer mot Akershusstranda planlegges fra sept. 2025

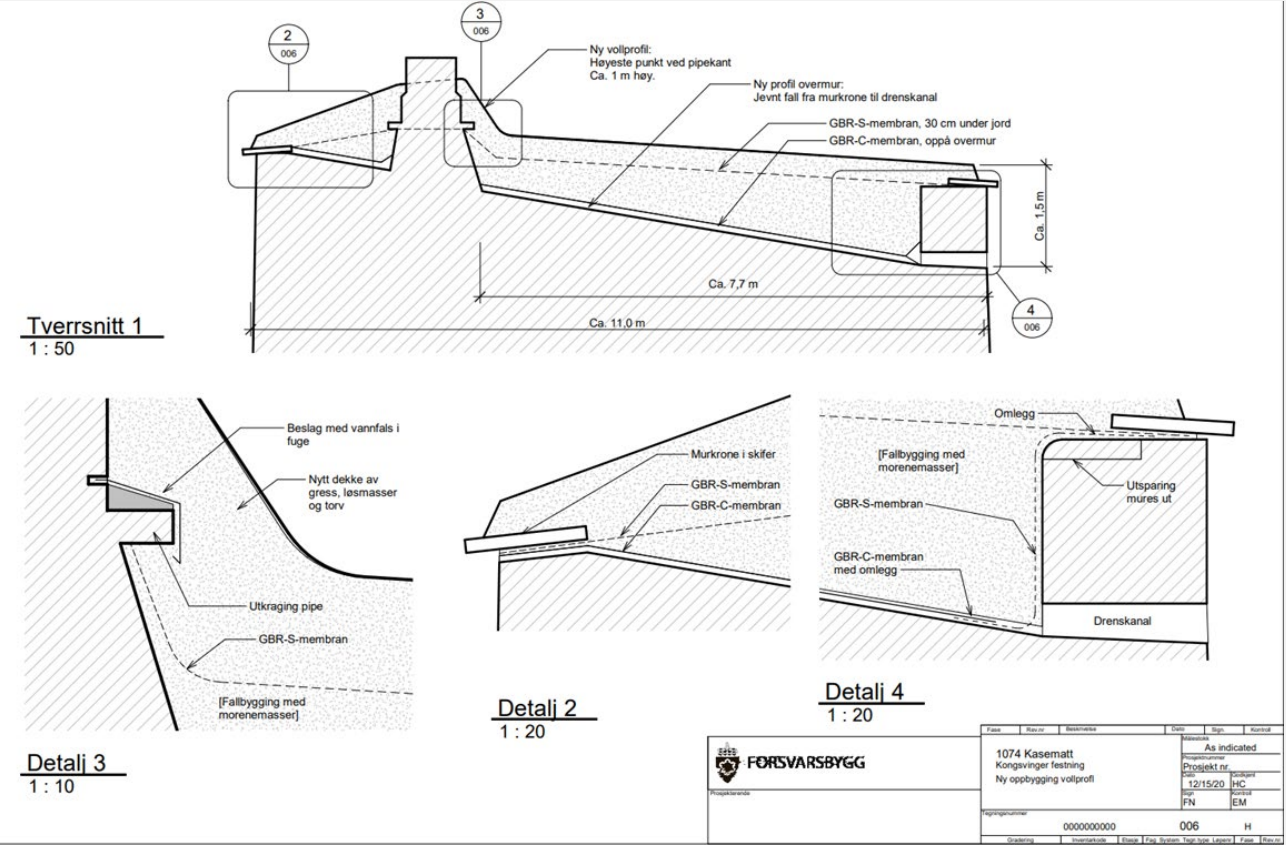

Kongsvinger – rehabilitering murer

Til venstre vises eksempel på mur som må demonteres, og hvor tilstanden er særlig dårlig i dør-og vindusåpninger. **Til høyre** er denne delen av anlegget markert på tegning av et snitt av batteriet

Kongsvinger – rehabilitering murer

Tegning av prosjektert løsning for vollene.

De unike kasemattene som fremdeles er stabile.

Håndverkstrategien

RIKSANTIKVAREN SKAL

- Utarbeide veiledning for håndverkere om anbudsprosesser i istandsettingsprosjekt i samarbeid med byggebransjen og relevante kulturhistoriske fagmiljø
- Utarbeide veiledning og gjennomføre veiledningstiltak for å heve bestillerkompetansen til eiere og forvaltere i anbudsprosesser i samarbeid med større statlige og private aktører

Riksantikvarens håndverksstrategi

Veileder for kjøp av håndverkertjenester

- NHO, Sykehusinnkjøp og Forsvarsbygg går sammen
- Enklere både for oppdragsgivere og leverandører å gjennomføre konkurranser på disse tjenestene
- Ved å lage en felles veileder er målet å gjøre prosessen mer oversiktlig og tilgjengelig
- Best mulig konkurranse og like muligheter for alle
- Standardisering og forenkling

Fra håndverksstrategien, satsning 2.1

- Store, komplekse istandsettingsprosjekter kan være utfordrende å beskrive i en konkurranse.
- Fagpersoner med relevant håndverkskompetanse bør være involvert i planlegging og utforming av anbud i større prosjekter for å sikre at kulturminneverdier blir ivaretatt.
- Eiere og forvaltere bør utforme konkurranser slik at små og mellomstore bedrifter stimuleres til å delta i konkurranser.
- Kvalifikasjonskrav bør tilpasses hvert enkelt prosjekt.
- God bestillerkompetanse hos oppdragsgiver er helt sentralt.

Lov om offentlig anskaffelser

§ 1. Formål

Loven skal fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser. Den skal også bidra til at det offentlige opptrer med integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte.

§ 4. Grunnleggende prinsipper

Oppdragsgiveren skal opptre i samsvar med grunnleggende prinsipper om konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvbarhet og forholdsmessighet.

§ 7. Krav om bruk av lærlinger

Statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal stille krav om at leverandører er tilknyttet en lærlingordning, og at en eller flere lærlinger deltar i arbeidet med gjennomføringen av kontrakten.

Foto: Egil Norli AS v/Markus Bøen

Lov om offentlig anskaffelser

ULIKE KONKURRANSER FOR ANSKAFFELSER

- Over kr. 100.000 → lukket konkurranse
- Over kr. 1,3 mill. → åpen konkurranse (doffin)
- Over kr. 57,8 mill. → ut på EØS (TED)

SKILLE PÅ

- Kvalifikasjonskrav
- Tildelingskriterier

Klima- og miljøhensyn

- Oppdragsgiver skal vekte klima- og miljøhensyn med minimum tretti prosent.
- Tildelingskriteriet kan erstattes med klima- og miljøkrav i kravspesifikasjonen, dersom det er klart at dette gir en bedre klima- og miljøeffekt og dette begrunnes i anskaffelsesdokumentene.
- Forpliktelsen gjelder ikke dersom anskaffelsen etter sin art har et klimaavtrykk og en miljøbelastning som er uvesentlig. Skal begrunnes.

Krav til tekniske og faglige kvalifikasjoner

Leverandøren (som firma) skal ha (meget) god erfaring og kompetanse med utførelse av arbeider av tilsvarende størrelse og kompleksitet.

Oppgi relevante referanseprosjekter utført i løpet av de 10 siste årene, og gi en beskrivelse av prosjektene, gjerne med bilder, deres størrelser og relevans i forhold til dette prosjektet.

Om nødvendig kan leverandøren fremlegge dokumentasjon fra underentreprenører slik at de i fellesskap oppfyller kravet.

Tildelingskriterium

50 % kompetanse

50 % pris

Kompetanse på bas for ulike håndverksfag:

- CV
 - utdannelse
 - relevant erfaring/prosjekter
- Referanseprosjekt
 - ett eller maks tre prosjekter
 - relevant
 - ha overføringsverdi
 - maks en A4-side pr prosjekt, vedlagt bilde av relevant arbeid.
 - Samme rolle

Typisk CV-mal

Referanse 1	
Navn på prosjekt/objekt	
Rolle og ansvar i prosjektet	
Type byggverk og arbeid	
Vernestatus på objektet	
Prosjektets relevans i relasjon til vårt prosjekt (overføringsverdi)	
Gjennomføringsperiode (årstall)	
Verdi/timer på prosjektet/delprosjektet	
Oppdragsgiver og kontaktperson med kontaktinfo	
Bilde fra utførelsen (kan vedlegges)	

Slik gjør vi det

- Lage gode beskrivelser
- Postene skal være mulig å prise uten risiko
- Setter firma kompetanse som kvalifikasjonskrav
- Vektlegger kompetanse bas håndverk som tildelingskriterier
- Mulig å evaluere riktig
- 10 poeng til firma med beste kompetanse/erfaring
- Papirvelde så enkelt som mulig
- Unngår unødvendige krav
- Vurderer klima- og miljø som et tildelingskriterium
- Sette fornuftige miljøkrav
- Istandsetting er i seg selv mer bærekraftig enn riving og nybygg

Erfaringer etter gjennomførte konkurranser

- God respons på beskrivelsene
- Innleverte tilbud er ufullstendige på kompetanse/erfaring
- Sjelden klage på vurderingene, når evalueringen er godt begrunnet
- Alternativer til krav om lærlingordning

Oppsummering

- **Konkurransen må tilpasses prosjektet**
- **Vektlegge nødvendig kompetanse/erfaring høyt.**
Det gir mulige tilbydere et signal: Ikke nødvendigvis det billigste
- **Tilbyder: Svar på det det spørres om.**
Tenk at noen som ikke kjenner deg skal evaluere det du har skrevet.
- **Gå sammen flere tilbydere for å løse alle sider ved et prosjekt.**

Avslutning i Maihaugsalen
Velkommen til
Håndverkskvartalet

Velkommen til Håndverkervartalet!

..Og litt praktisk info

